נציבות תלונות הציבור על שופטים

תאריך: י"ב כסלו, תשס"ו
13 דצמבר, 2005

תיקי תלונה: 422/04, 926/05 ואח'

חוות דעת 14/05

אישור הסכם יחסי ממון

1. אגב בירור תלונות שהוגשו לנציבות, התעוררה השאלה בדבר מידת התערבותו של בית המשפט בתוכנו של הסכם יחסי ממון, לקראת מתן אשור לו. באחד המקרים נדרשו בני זוג לערוך שינויים בהוראות ההסכם הממוני שביניהם ועשו כן, לטענתם, רק בשל לחץ שהפעיל עליה בית המשפט, מתוך חשש שההסכם לא יאושר, למרות שתנאיו הוסכמו במסגרת יחסים תקינים וטובים ביניהם.

2. חוק יחסי ממון בין בני-זוג, תשל"ג-1973 (להלן: "חוק יחסי ממון"), מעניק לבני זוג חופש לבחור במשטרים שונים של יחסי רכוש על ידי עריכת הסכם ממון ביניהם. תוכנו של ההסדר הממוני נגזר מרצונם האוטונומי של הצדדים (ע"א 543/82 שטרן נ' שטרן ואח', פ"ד לו(4) 752, בעמ' 757-758). חופש ההתנאה החוזי מאפשר לבני זוג "לבחור לעצמם שיטה רכושית המבוססת על יכולתם, על צורכיהם הכלכליים והפסיכולוגיים ועל האינטרסים הרגשיים שלהם" (א. רוזן צבי, יחסי ממון בין בני-זוג, בעמ' 52).

3. חוק יחסי ממון קובע כי הסכם בין בני זוג המסדיר יחסי ממון שביניהם טעון אישור בית משפט לענייני משפחה או בית דין דתי (סעיף 2(א) לחוק יחסי ממון). כאשר הסכם הממון נכרת לפני הנישואין יכול גם רושם הנישואין או נוטריון לאמת את ההסכם (סעיפים 2(ג) ו-2(ג1) לחוק יחסי ממון). אופי תפקידו של בית המשפט בעת מתן אישור להסכם זה, נגזר מהאוטונומיה המסורה לבני הזוג לבחור בהסדר הרכושי לפי ראות עיניהם. החוק קובע כי "האישור לא יינתן אלא לאחר שנוכח בית המשפט או בית הדין שבני הזוג עשו את ההסכם או את השינוי <u>בהסכמה חפשית ובהבינם את משמעותו ואת תוצאותיו</u>" (סעיף 2(ב) לחוק).

4. תקנה 258 כו' לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984 (להלן: תקנות סד"א) קובעת: "הוגשה תובענה לאישור הסכם או לשינוי הסכם בענייני משפחה לפי סעיף 3(ג) לחוק, יסביר

בית המשפט לבעלי הדין, לפני אישור ההסכם, את משמעות הוראות ההסכם, ויברר שהם ערכו אותו בהסכמה חופשית. חובת ההסבר מכוונת לכך שבית המשפט יווכח כי הצדדים הבינו את משמעות ההסכם ותוצאותיו. חובת הבירור מכוונת לבחינת קיומה של הסכמה חופשית. "בגלל היחסים המיוחדים, העדינים והמורכבים, הקיימים בין בעל ואישה, קבע המחוקק, כי אין תוקף להסכם ממון ביניהם, אלא אם כן משתכנעת ערכאה שיפוטית, שההסכם נעשה מתוך רצון חופשי, ללא לחץ..." (ע"א 4/80 מונק נ' מונק, פ"ד לו(3), 421, עמ' 431-430).

5. הליך אישור ההסכם אינו בעל אופי אדוורסרי, ואינו ביטוי למחלוקת בין הצדדים לו. אישור הסכם ממון הוא הליך פורמלי שאינו מצריך דיון מהותי לגופן של הסוגיות הנכללות בו (בג"צ 8578/01 חליווה נ' חליווה ואח', פ"ד נו(5), 634 בעמ' 641-640). "אין בית המשפט בודק את תוכנו של הסכם הממון המובא בפניו לשם אישור תוכנו ואין הוא אמור לאשר את תוכנו. כל שעושה בית המשפט הוא מתן אישור להסכם, לאחר שנוכח שבני הזוג עשו אותו בהסכמה חופשית ובהבינם את משמעותו ואת תוצאותיו..." (ע"א 189/95 בנק אוצר החייל בע"מ נ' מזל אהרונוב, פ"ד נג(4), 199 בעמ' 215-214).

6. תפקידו של בית המשפט במהלך אישור הסכם אינו בעל אופי פאסיבי שכן מוטלת על בית המשפט החובה להסביר לצדדים את משמעותו ותוצאותיו ולוודא כי ההסכם נערך מתוך רצון חופשי, ללא כפיה. עם זאת, ככלל, אין על בית המשפט להתערב בהסדרים הרכושיים הקבועים בו מתוך ניסיון לשנותו או להשיג איזון רכושי אחר ממה שהסכימו עליו הצדדים.

בכבוד רב,

ט' שטרסברג – כהן
נציבת תלונות הציבור על השופטים